

10. jan.
1989

Samliv

Av Ragnar S Grude:

«Kongens nei!» og «Elverumsfullmakten»

Først ved nyttårsskiftet 1988/89 er jeg blitt oppmerksom på et innlegg i «Samfunnsliv» ved merket «a.r.» (1.3.88). Jeg hefter meg ved omtalen av kong Haakon og hyllest til ham, fordi han skal ha «talt tyskerne midt i mot» på Elverum, med et: NEI! 9. april 1940.

Når dette med kong Haakons «NEI» til tyskermakt – som det står i artikkelen – er kommet for en dag, og ikke er hans personlige formulering eller utsagn i det hele tatt, så føler jeg meg implisert såpass mye at jeg har lyst til å utfylle denne spesielle saken noe mere.

Den 14. april 1957 (palmesøndag) er fhv. utenriksminister, og professor i historie, gjest i mitt hjem i Oslo. (Han er, til orientering, min onkel.) I løpet av en dagslang samtale, med lydbåndopptakeren i gang,

forts. side 3

«Kongens - - -

kommer vi uundgåelig inn på krigen. Det kommer til å dreie seg om tiden før, men mest om dagene omkring 9. april 1940, og især tiden på Elverum 9. og 10. Dessforuten: tiden etter kapitulasjonen i 1940, som etter våren 1945, og hans «lagnad» etter hjernekomsten. Den «ublide» sådann.

Kort sagt: Det er dette med kong Haakons «NEI», som jeg inntil 1957 hadde oppfattet som så over seg viktig – og riktig – jeg skal kommentere litt utfra de forhåndenværende Koth'ske uttalelser jeg har i mitt eie, og heller

ikke hentet utenfra!

Jeg sier: – dette med kongens «NEI», det betydde jo så mye for folk, og for Norges holdning til tyskerne! de buskede øyenbryn i den gamle forhenværende utenriksministers ansikt løstes før han «tar sats» og sier: – Kong Haakon har absolutt ikke sagt noe «NEI»! til tyskerne... Det var EG (jeg) som sa «NEI»! ... og det hadde eg (jeg) allerede sagt før på dagen, på morgenvisten, alt i Oslo! Og han fortsetter: Kongen sa absolutt ikke nei («Han og Nygaardsvold» berre gråt)... Det var EG (jeg) som førte forhandlingene med tyskerne, med Bräuer.

Jeg lmøtegr ham, litt provose-

rende, med at folk sier... – Det har blitt ei myte dette, at kongen sa «NEI» på Elverum... Og myter – ser du – de liker folk når de liksom «stiver opp», og et folk i stor nød holder fast på mytene. Koht er ikke til å rokke, og kommer inn på det faktum at kong Haakon riktignok en gang i 1940 hadde sagt et «NEI». Men det var i en annen sammenheng om sommeren 1940, da kongen personlig «slapp til» i det engelske BBC med en protest mot å bli avsatt av presidentskapet. Men, det var EG (jeg) som hadde skrevet talen... (og ganske lognt kom det: du ser, kongen måtte bare gjøre som vi (EG) sa, ellers

hadde vi ikke bruk for ham). Jo, dette kan høres på lydbåndet.

Videre, i samtalen om begivenhetene på Elverum den 9. april 1940, sier Koht som svar på min fremstilling om «Elverumsfullmakten» og den betydning, Hambro, stortingspresidenten, var tilagt for dennes tilblivelse.

– Pøh!! sier Koht fnysende: Det eksisterer ikke noen Elverumsfullmakt! Det ble forelagt flere forslag, som i tur og orden ble forkastet... det ble ikke stemt over noe forslag, heller ikke vedtatt noe som helst... «Noen slik lov var i det heile ikkje turvande, avdi lova på førehand inneheld alt vi trong av lov!» sa Koht på sitt eget

målføre. Han fortsatte, noe æmpe: – du ser, Hambro, han ville gjøre seg interessant med dette forslaget, derfor kom han drassande med det! Ingen ville vite noe av det...

Med disse sluttordene fra dialogen med Koht denne vårdagen 1957, så må vel også myten om «Elverumsfullmakten» få hvile som en historisk usannhet, gjen tatt og misbrukt i en uendelighet i jusens bruk, i mediene all over. Selv C.J. Hambro har i ettertid gitt bidrag til historieforskningskning, og mange, mange med ham.

Ragnar S. Grude

104140